

*Danuta Marciniak-Neider**

NOWA FORMA ROZLICZEŃ MIĘDZYNARODOWYCH – BANKOWE ZOBOWIĄZANIE PŁATNICZE

Streszczenie. Najczęściej wykorzystywaną formą płatności w handlu zagranicznym jest płatność w rachunku otwartym, a istotny udział w rozliczaniu handlu międzynarodowego ma też akredytywa dokumentowa. Pierwsza z nich, choć jest nieskomplikowana w obsłudze, wiąże się z ryzykiem braku lub opóźnienia zapłaty, druga, choć ryzyko to ogranicza, postrzegana jest jako skomplikowana i kosztowna, co związane jest m.in. z koniecznością prezentowania przez eksportera w banku dokumentów handlowych w formie papierowej, będących podstawą zapłaty.

W artykule przedstawiono nową formę rozliczeń, która – zgodnie z ideą jej inicjatorów – ma łączyć i zawierać w sobie zalety obu tych form, a jednocześnie prowadzić do digitalizacji dokumentów handlowych w obrocie międzynarodowym. Jest nią bankowe zobowiązanie płatnicze – BPO, *Bank Payment Obligation*, będące nieodwołalnym zobowiązaniem banku importera wobec banku eksportera do zapłaty, po elektronicznej prezentacji odpowiednich danych, sprawdzanych automatycznie. Celem artykułu jest przedstawienie istoty BPO, przesłanek jego wprowadzenia oraz przebiegu płatności, a także krótkiej charakterystyki regulacji opublikowanych w 2013 r. przez Międzynarodową Izbę Handlową (ICC – *International Chamber of Commerce*), dotyczących tej formy płatności, Jednolitych reguł dla bankowych zobowiązań płatniczych – *Uniform Rules for Bank Payment Obligations* – URBPO. Celem jest też transfer wiedzy na temat nowych rozwiązań w zakresie rozliczeń, przyjętych przez znaczącą dla ujednoczenia praktyki obrotu gospodarczego organizację – Międzynarodową Izbę Handlową – do polskiej literatury i praktyki, gdyż nie ma opracowań na ten temat, a do polskiej praktyki bankowej nie zostały jeszcze wdrożone. Jako metodę badawczą zastosowano jakościową analizę uwarunkowań i regulacji w odniesieniu do dematerializacji dokumentów związanych z wykorzystaniem nowej w handlu zagranicznym formy płatności.

Jako tezę pracy przyjęto, że w akredytywie dokumentowej przesyłanie dokumentów handlowych w formie elektronicznej występuje na niewielką skalę, a zaproponowanie przez ICC we współpracy z SWIFT (*Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication*) nowej formy płatności będzie umożliwiać i sprzyjać ich dematerializacji w relacjach międzybankowych.

Słowa kluczowe: bankowe zobowiązanie płatnicze, Jednolite reguły dla bankowych zobowiązań płatniczych, akredytywa dokumentowa, płatność w rachunku otwartym, dematerializacja dokumentów handlowych.

* Uniwersytet Gdański, Wydział Ekonomiczny, Instytut Handlu Zagranicznego.

1. WPROWADZENIE

Uczestnicy obrotu międzynarodowego, kupujący i sprzedający, w każdym kontrakcie muszą ustalić warunki zapłaty za towar. Mają do wyboru kilka sposobów zapłaty, ale najczęściej wykorzystywanym (ok. 80% wartości obrotów handlu międzynarodowego) jest płatność w rachunku otwartym (*open account*), kiedy to zapłata następuje w formie polecenia wypłaty/przelewu po dostawie, a towar wraz z dokumentami przesyłany jest bezpośrednio odbiorcy. Istotny udział w rozliczaniu handlu międzynarodowego – choć nie tak znaczący, jak płatność w rachunku otwartym – ma akredytywa dokumentowa (*L/C, letter of credit*). Jak wynika z tab. 1, udział wartości akredytyw w wartości światowego eksportu kształtował się w latach 2010–2013 na poziomie 15–17%¹. Warto zwrócić uwagę, że choć wartość obrotów rozliczanych za pomocą akredytyw wzrastała, to ze względu na dynamiczny wzrost obrotów handlu światowego ich udział w jego rozliczaniu spadł – z 25% w 2000 r. do 16% w 2013 r. Ten spadek dotyczy wartości, gdyż liczba akredytyw utrzymuje się na zbliżonym poziomie – rocznie realizowanych jest ich ok. 4,6–4,8 mln.

Tabela 1

Akredytywy dokumentowe w handlu międzynarodowym w latach 2000–2013

Wyszczególnienie	2000	2010	2011	2013
Liczba akredytyw	4,5 mln	4,6 mln	4,6 mln	4,8 mln
Wartość akredytyw	1,5 bln USD	2,5 bln USD	2,8 bln USD	3,1 bln
Światowy eksport	6 bln USD	15 bln USD	18 bln USD	19 bln
Udział akredytyw w wartości eksportu	25%	17%	15%	16%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BIS 2014: 14, 46; ICC 2014: 44–45; Szutnik 2013 (dostęp: 22.04.2013); www.unctadstat.unctad.org (dostęp: 15.11.2014).

Rozpatrując płatność w rachunku otwartym i akredytywę z punktu widzenia podmiotów zawierających kontrakt, należy pokreślić, że pierwsza forma wiąże się z dużym ryzykiem dla eksportera braku lub opóźnienia zapłaty, ale sposób przelewu środków jest prosty i niekosztowny, natomiast akredytywa daje stronom duże bezpieczeństwo obrotu, ale jest dość skomplikowaną i kosztowną formą płatności (szerzej:

¹ Są to liczby szacunkowe na podstawie danych SWIFT o zrealizowanych za ich pośrednictwem akredytywach, jednak należy mieć na uwadze, że ok. 10% akredytyw jest realizowanych poza SWIFT-em (dotyczy to małych banków, szczególnie z krajów o dużym ryzyku), a z kolei dane SWIFT obejmują też akredytywy realizowane w obrocie krajowym, których udział szacuje się na ok. 10% (BIS 2014: 46).

Marciniak-Neider 2011: 64–70, 119–142). Ponadto przebieg akredytywy (otwarcie, realizacja) trwa stosunkowo długo, co wiąże się m.in. z przesyłaniem dokumentów w formie papierowej od eksportera do importera za pośrednictwem banków.

Natomiast patrząc na te formy płatności z punktu widzenia zaangażowania banków, to przy płatności w rachunku otwartym jest ono niewielkie, bo następuje za ich pośrednictwem tylko przelew środków, który generuje stosunkowo niewielkie przychody banków, natomiast akredytywa angażuje banki w dużym stopniu i jednocześnie generuje o wiele większe ich przychody.

Biorąc pod uwagę cechy charakterystyczne obu tych form płatności oraz uwzględniając coraz szersze przesyłanie dokumentów handlowych w formie elektronicznej, podjęto na początku drugiej dekady XXI w. ideę wdrożenia nowej, obok już funkcjonujących, formy zapłaty, jaką jest bankowe zobowiązanie płatnicze – BPO (*Bank Payment Obligation*), które łączyłoby korzystne dla uczestników obrotu międzynarodowego cechy akredytywy i płatności w rachunku otwartym (głównie uproszczenie płatności i bezpieczeństwo zapłaty), a jednocześnie umożliwiałoby dematerializację dokumentów.

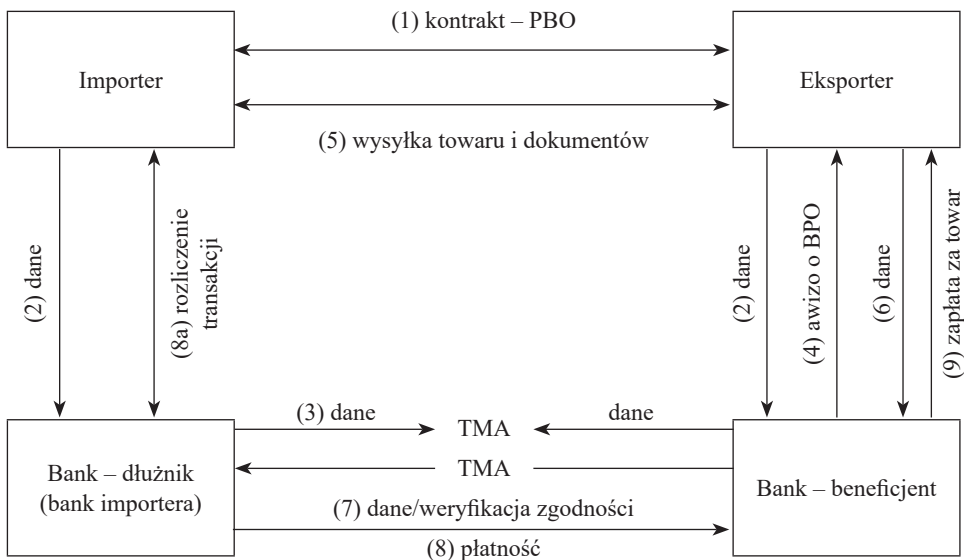
2. ISTOTA BANKOWEGO ZOBOWIĄZANIA PŁATNICZEGO I PRZEBIEG PŁATNOŚCI

Bankowe zobowiązanie płatnicze – BPO oznacza nieodwołalne zobowiązanie banku-dłużnika wobec banku-odbiorcy, będącego beneficjentem, do zapłaty określonej kwoty pieniężnej po spełnieniu określonych warunków. Bankiem-beneficjentem (*recipient bank*) jest bank eksportera, natomiast bankiem-dłużnikiem (*obligor bank*) bank importera. Można powiedzieć, że bank importera jest bankiem otwierającym BPO. Podstawą zastosowania BPO jest kontrakt zawarty między eksporterem a importerem, w którym określono, że płatność nastąpi po wysyłce towaru wraz z dokumentami przez eksportera do importera, a jednocześnie banki zaoferują stronom kontraktu ograniczenie ryzyka transakcji (w tym ryzyka braku zapłaty, na które narażony jest eksporter) poprzez zastosowanie BPO. To zobowiązanie banku importera do zapłaty uwarunkowane jest przesłaniem przez eksportera drogą elektroniczną danych zawartych w dokumentach handlowych, które są zgodne z danymi wyjściowymi umieszczonymi w bazie danych (*baseline*) po zawarciu kontraktu. W przypadku ich niedopasowania (*mismatch*) zapłata może być dokonana po zaakceptowaniu niezgodności przez bank importera. Należy podkreślić, że do banków i w relacjach międzybankowych nie są przesyłane dokumenty papierowe, a jedynie jakby „wyciągi” z tych dokumentów, mające postać komunikatów elektronicznych, a sprawdzanie ich odbywa się automatycznie, bez manualnej ingerencji ze strony banków (*straight through processing*), za pomocą odpowiedniej platformy, określanej jako *Transaction Matching Application* (TMA). Oba banki uczestniczące w rozliczeniu BPO muszą korzystać

z tej samej platformy TMA. Taką platformę do rozliczeń transakcji, w tym przy wykorzystaniu BPO, oferuje stowarzyszenie SWIFT – jest to TSU – *Transaction Services Utility* (SWIFT 2013). Dostęp do tej platformy mają tylko banki, a nie przedsiębiorcy, eksporterzy i importerzy.

Komunikaty w relacjach międzybankowych przesyłane są w formie ustrukturyzowanej i wystandaryzowanej, przy wykorzystaniu opracowanych przez Międzynarodową Organizację Standaryzacyjną ISO, komunikatów TSMT – Trade Services Management ISO 20022. Standardy ISO obejmują zamówienie, fakturę handlową, dokumenty transportowe i ubezpieczeniowe oraz certyfikaty.

Przebieg płatności przy zastosowaniu BPO przedstawiono na rys. 1.

Rys. 1. Przebieg płatności przy zastosowaniu BPO

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Hennah 2013: 28, 56; ICC 2013c.

W uproszczeniu realizacja BPO, z punktu widzenia stron umowy sprzedaży – eksportera/importera, przebiega w sposób następujący:

- 1) zawarcie kontraktu, w którym jako formę płatności przyjęto BPO;
- 2) przesłanie drogą elektroniczną danych z kontraktu/zamówienia przez eksportera i importera do swoich banków, które stanowią dane bazowe (*baseline*);
- 3) przesłanie danych do platformy rozliczeniowej TMA;
- 4) powiadomienie eksportera o podjęciu przez bank-dłużnika BPO, a więc o zobowiązaniu się do zapłaty wobec banku eksportera;
- 5) wysyłka towaru wraz z dokumentami papierowymi przez eksportera do importera;

6) przesłanie przez eksportera wyciągu niezbędnych danych z dokumentów dotyczących realizacji transakcji do swojego banku, w formie elektronicznej, określonej przez bank (choć zgodnie z URBPO eksporter może też przekazać np. skany dokumentów, a odpowiednie dane pobierze bank);

7) przesłanie przez bank eksportera otrzymanych od eksportera danych do platformy TMA w celu weryfikacji zgodności tych danych z danymi bazowymi (*electronic matching of data*);

8) 8a) po pozytywnym elektronicznym zweryfikowaniu danych (lub w przypadku niezgodności po ich akceptacji przez bank) bank importera realizuje swoje zobowiązanie, dokonując płatności na rzecz banku eksportera i jednocześnie rozlicza transakcję z importerem;

9) bank eksportera przekazuje zapłatę za towar eksporterowi.

Jeśli chodzi o banki biorące udział w realizacji BPO, to są to w praktyce banki-korespondenci.

Z tej krótkiej charakterystyki BPO i przebiegu płatności wynika, że jest to forma płatności usytuowana „pośrodku”, pomiędzy L/C a płatnością w rachunku otwartym, zaś jej istotną zaletą jest szybkość realizacji płatności dzięki dematerializacji dokumentów w relacjach międzybankowych.

Warto zatem zwrócić uwagę na niektóre cechy charakterystyczne BPO, zarówno te odróżniające je od akredytywy dokumentowej i płatności w rachunku otwartym, jak i te wspólne:

– zarówno BPO, jak i L/C stanowi zobowiązanie banku do zapłaty, jednak w przypadku BPO jest to zobowiązanie banku importera wobec banku eksportera, a w przypadku L/C jest to zobowiązanie banku otwierającego/potwierdzającego akredytywę wobec eksportera;

– kwestię zabezpieczenia płatności ze strony importera wobec banku importera, zarówno w BPO, jak i w L/C reguluje umowa między nimi, jednak okres ważności BPO jest krótszy niż akredytywy (BPO może być wystawiony też po wysyłce towaru, a akredytywa jest otwierana na kilka tygodni lub miesięcy przed wysyłką towaru);

– zasady posługiwania się L/C i zasady współpracy banków przy realizacji BPO są uregulowane opracowanymi przez Międzynarodową Izbę Handlową Jednolitymi regułami (ICC 2006; ICC 2013b; ICC 2013c);

– w przypadku akredytywy dokumentowej zapłata następuje po prezentacji dokumentów w formie papierowej, które pracownik banku dokładnie sprawdza, przy czym mimo działań podejmowanych przez Międzynarodową Izbę Handlową w celu ujednoczenia praktyki ich sprawdzania², dokumenty są w zróżnicowany sposób oceniane przez pracowników banku (jako zgodne lub nie z warunkami

² W 2013 r. opublikowano kolejną wersję ISBP – Międzynarodowych standardów praktyki bankowej dla badania dokumentów w ramach UCP 600 (por. ICC 2013; Marciniak-Neider 2013: 5–6; 2014: 7–8).

akredytywy), natomiast w przypadku BPO nie ma subiektywności w ocenie, bo przesłane w odpowiednim formacie dane z dokumentów są sprawdzane automatycznie, co sprzyja ograniczeniu ryzyka niezgodności; a także kosztów z tym związanych;

- liczba danych podlegających sprawdzaniu w BPO jest ograniczona do podstawowych elementów poszczególnych dokumentów (Hennah 2013: 30), a w L/C pracownik banku sprawdza dokumenty niemalże litera po literze;

- przy L/C informację o wyniku sprawdzenia dokumentów eksporter otrzymuje w ciągu kilku dni od złożenia (zgodnie z art. 14 UCP 600 bank ma na to 5 bankowych dni), a w BPO w ciągu kilku godzin;

- w przypadku niezgodności w BPO bank kupującego może szybko zdecydować o ich zaakceptowaniu lub odrzuceniu, a w L/C proces ten w odniesieniu do dokumentów papierowych trwa o wiele dłużej (a decyzję tę podejmuje importer);

- w przypadku akredytywy elektronicznej eUCP, podlegającej regulacjom suplementu do UCP 600 (ICC 2006; Marciniak-Neider 2011: 150–153; Błajer 2009: 146–147) – dokumenty prezentowane są w formie elektronicznej (w tym np. w formie skanu), ale też tylko część z nich może mieć taką formę, a pozostałe mogą mieć tradycyjną formę papierową, natomiast w BPO jest to wyłącznie prezentacja elektroniczna danych z dokumentów;

- eUCP dotyczy prezentacji dokumentów handlowych w formie elektronicznej, a w BPO nie są przesyłane dokumenty, tylko określone dane zawarte w dokumentach;

- w BPO następuje dematerializacja dokumentów, ale z założenia tylko w relacjach międzybankowych, natomiast papierowe dokumenty handlowe nadal występują i tak jak w płatności w rachunku otwartym są przesyłane bezpośrednio przez eksportera importerowi (choć strony kontraktu mogą też zdecydować się na elektroniczną formę przesyłu dokumentów).

Należy dodać, że według jego inicjatorów BPO ma być nie tylko formą rozliczeń, lecz także elementem całościowej obsługi finansowej, tzw. SCF – *Supply Chain Finance*, ułatwiającej przedsiębiorstwom, przy udziale banków, zarządzanie kapitałem obrotowym, płynnością i ryzykiem dostawy, np. poprzez udzielanie eksporterom/importerom kredytów, udostępnianie linii kredytowej pod BPO czy dyskonto wierzytelności bez regresu do eksportera.

3. JEDNOLITE REGUŁY DLA BANKOWYCH ZOBOWIĄZAŃ PŁATNICZYCH

W 2013 r. Międzynarodowa Izba Handlowa opublikowała Jednolite reguły dla bankowych zobowiązań płatniczych – *Uniform Rules for Bank Payment Obligations*, w skrócie URBPO (ICC 2013c). Jest to wersja 1.1, aby w przypadku zmieniających się rozwiązań technicznych w zakresie elektronicznego przesyłu

danych można było je stosunkowo szybko i łatwo zmienić, nie dokonując rewizji całości reguł. Takie rozwiązanie zastosowano też przy eUCP (ICC 2006). URBPO określają zasady i reguły wykorzystywania BPO, ale dotyczą i regulują wyłącznie relacje międzybankowe, tzn. między bankiem-dłużnikiem a bankiem-beneficjentem. Nie odnoszą się do obowiązków i relacji banków z eksporterami i importerami – te są regulowane umowami, jakie banki zawierają ze swoimi klientami.

URBPO to niewielki objętościowo, kilkustronicowy tekst, zawierający 16 artykułów:

1. Zakres (*Scope*);
2. Zastosowanie (*Application*);
3. Ogólne definicje (*General Definitions*);
4. Definicje dotyczące komunikatów (*Message Definitions*);
5. Wyjaśnienia (*Interpretations*);
6. Bankowe zobowiązania płatnicze a kontrakty (*Bank Payment Obligations v. Contracts*);
7. Dane a dokumenty, towary, usługi lub świadczenia (*Data v. Documents, Goods, Services or Performance*);
8. Termin ważności BPO (*Expiry Date of a BPO*);
9. Rola zaangażowanego banku (*Role of Involved Bank*);
10. Zobowiązanie banku-dłużnika (*Undertaking of an Obligor Bank*);
11. Zmiany (*Amendments*);
12. Wyłączenia odpowiedzialności za skuteczność danych (*Disclaimer on Effectiveness of Data*);
13. Siła wyższa (*Force majeure*);
14. Niedostępność TMA – aplikacji do badania zgodności danych (*Unavailability of a Transaction Matching Application*);
15. Prawo właściwe (*Applicable Law*);
16. Przeniesienie wpływów (*Assignment of Proceeds*).

Warto zwrócić uwagę, że ICC przyjęła w URBPO odmienną terminologię niż w UCP600 w odniesieniu do banków – w URBPO występuje *obligor bank* jako bank wystawiający BPO (jest nim bank kupującego/importera, ale zgodnie z art. 10 URBPO może być nim też inny bank), a w UCP 600 występuje bank otwierający (*issuing bank*). Bank-odbiorca (*recipient bank*) to bank, który jest beneficjentem BPO i zgodnie z art. 3 BPO może być nim wyłącznie bank sprzedającego/eksportera.

Aby BPO podlegało URBPO, niezbędne jest zastosowanie standaryzowanych, opracowanych przez Międzynarodową Organizację Standaryzacyjną, komunikatów TSMT – Trade Services Management ISO 20022. Ponieważ w tym komunikacie nie ma rubryki, w której (tak jak to jest np. w polu 40E komunikatu SWIFT MT700 dotyczącym akredytywy) można byłoby ująć, że BPO im podlega, URBPO są stosowane na podstawie odwołania się do nich w bazie danych (tzw. *established baseline*) albo na podstawie odrębnej umowy międzybankowej.

Przy czym, podobnie jak w UCP 600, jest możliwość wyłączenia czy modyfikacji niektórych zapisów URBPO. Należy dodać, że korzystanie ze SWIFT TSU oznacza, iż BPO podlega URBPO.

W URBPO nie ma regulacji dotyczących sposobu sprawdzania danych z dokumentów i zasad określania, czy są one zgodne czy nie (w odniesieniu do akredytywy UCP 600 oraz ISBP szczegółowo je regulują), a sprawdzanie odbywa się w oparciu o funkcjonalności danego TMA, z którego oba banki korzystają. ICC podkreśla, że URBPO są neutralne pod względem technologicznym, co oznacza, że nie narzucają korzystania z określonej TMA, np. SWIFT TSU.

W URBPO za niezbędne uznano określenie nie tylko daty upływu ważności BPO, lecz także godziny granicznej, do której wymagane dane muszą dotrzeć do TMA oraz sposobu określania czasu. W art. 8 termin upływu ważności BPO określono na godzinę 23:59:59 UTC wyznaczonego dnia. W regulacjach ICC takie rozwiązanie po raz pierwszy zostało zastosowane, ale biorąc pod uwagę naturę rozliczeń elektronicznych, kiedy to dane mogą być przesyłane w systemie poza godzinami pracy banku, w pełni uzasadnione. W przypadku akredytywy dokumentowej, gdy eksporter składa dokumenty w formie papierowej, określenie daty upływu terminu ważności akredytywy we wskazanym miejscu (przy czym należy to, zgodnie z art. 33 UCP 600, uczynić w godzinach pracy danego banku) jest wystarczająco precyzyjne, natomiast w przypadku BPO, gdy dane przesyłane są drogą elektroniczną i rozliczenia odbywają się w „chmurze”, między podmiotami funkcjonującymi w różnych strefach czasowych, nie jest to precyzyjne³.

Przyjęty w URBPO czas UTC (*Universal Time Coordinated*, przy czym niezależnie od tego, w jakim języku ta nazwa jest wyrażona, skrót jest zawsze UTC) to uniwersalny czas koordynowany, określany też niekiedy GMT – *Greenwich Mean Time* („czas Greenwich”), choć to ostatnie określenie, po wprowadzeniu czasu atomowego w 1972 r., nie jest już właściwe, ale bywa stosowane⁴. Przez Greenwich w Londynie przebiega południk zerowy, a strefa wokół tego południka to strefa zerowa (łącznie są 24 strefy czasowe), w której jest uniwersalny czas koordynowany.

Dla wskazania konsekwencji takiego określenia czasu warto posłużyć się przykładem. Przyjmijmy, że datę ważności BPO wyznaczono na 5 września 2014 r., a zatem dane do TMA muszą dotrzeć najpóźniej do godziny 23:59:59 UTC. Oznacza to, że np. bank z Nowego Jorku ma czas na ich przesłanie najpóźniej do godziny 19:59:59 dnia 5 września 2014 r. (UTC-4), a bank z Pekinu do

³ Warto dodać, że w eUCP (ICC 2006) art. e5 odnosi się tylko do daty prezentacji dokumentów elektronicznych w ramach akredytywy, a nie do godziny.

⁴ Określenia czasu według GMT, UTC, *Zulu time* (nazwa wywodzi się od strefy zero, a litera „z” w międzynarodowym alfabecie fonetycznym to *zulu*) są od dawna stosowane w nawigacji morskiej i lotniczej.

godz. 7:59:59 następnego dnia, tj. 6 września 2014 r. (UTC+8, warto dodać, że w całych Chinach, mimo że przebiega przez nie 5 stref czasowych, obowiązuje czas taki jak w Pekinie).

Po opublikowaniu URBPO Międzynarodowa Izba Handlowa zmieniła też w 2013 r. Modelową międzynarodową umowę sprzedaży (ICC 2013a), wprowadzając do dotychczasowych warunków płatności (*payment conditions*), w tym akredytywy, inkasa, płatności w rachunku otwartym, przedpłaty, elektronicznego transferu funduszy, *Irrevocable Bank Payment Obligation* – BPO. W odniesieniu do BPO powinny być w umowie sprzedaży określone:

- sposób płatności – zapłata po stwierdzeniu zgodności danych lub (w przypadku udzielenia przez eksportera kredytu kupieckiego i uzgodnienia w kontrakcie zapłaty w odroczonej terminie) zobowiązanie się banku do zapłaty i zapłata w terminie wymagalności;
- warunki odroczonej zapłaty – określona liczba dni po stwierdzeniu zgodności danych lub określenie terminu w odniesieniu do innego zdarzenia, np. 60 dni po wysyłce towaru;
- określenie terminu, kiedy bank ma powiadomić sprzedającego o podjęciu BPO, np. 30 dni przed datą wysyłki.

4. PERSPEKTYWY WPROWADZENIA BPO DO PRAKTYKI BANKOWEJ

Od ponad 20 lat podejmowane są działania w celu dematerializacji dokumentów stanowiących podstawę zapłaty w handlu zagranicznym, w tym przy zastosowaniu dokumentowych form płatności. Zaliczyć do nich można m.in. opracowanie w 1990 r. przez Międzynarodowy Komitet Morski (CMI) Jednolitych reguł dla elektronicznych konosamentów (szerzej: Dragun 2005: 395–405), opublikowanie przez Międzynarodową Izbę Handlową w 2002 r. (a w 2007 r. znowelizowanie) zasad stosowania elektronicznych akredytyw – eUCP (ICC 2006), uruchomienie w 1999 r. przez SWIFT i towarzystwo ubezpieczeniowe TT Club systemu bolero wraz elektronicznym konosamentem (Marciniak-Neider 2004: 52–55). Choć te działania przyczyniły się do rozpowszechnienia dokumentów elektronicznych, to jednak nie spowodowały dematerializacji dokumentów handlowych na szerszą skalę przy płatności za pomocą akredytywy dokumentowej.

W przypadku BPO jest szansa na jego rozpowszechnienie i wykorzystanie ze względu na zaangażowanie trzech międzynarodowych organizacji – ISO, SWIFT, ICC, a także globalnych banków posiadających rozbudowane departamenty *trade finance*. Zainteresowanie banków może wynikać też z korzyści, jakie będą mogły osiągnąć poprzez zwiększenie swoich przychodów ze względu na większe ich zaangażowanie niż przy płatności w rachunku otwartym. Ponadto globalne korporacje, na tym etapie rozwoju technologii i digitalizacji dokumentów, są zainteresowane ograniczeniem liczby dokumentów papierowych, a także

uproszczeniem i przyspieszeniem płatności. Sprzyjają temu również działania innych międzynarodowych organizacji, np. w sierpniu 2014 r. Międzynarodowa Federacja Zrzeszeń Spedytorów FIATA wprowadziła elektroniczną wersję konosamentu *FIATA Multimodal Transport Bill of Lading*, dotychczas wystawianego tylko w formie papierowej.

Określone reguły i standardy technologiczne dla stosowania BPO zostały opracowane, a ponadto nasila się tendencja do zastępowania dokumentów papierowych ich elektronicznymi odpowiednikami (Żużewicz-Wiewiórowska, Wiewiórowski 2014), a zatem choć dotychczasowe wykorzystanie BPO unaocniło jego zawoilości i mankamenty (Zabarte 2014) to ta forma rozliczeń ma określony potencjał rozwoju.

Pierwsze pilotażowe BPO zostało zrealizowane w 2010 r. pomiędzy Bank of Montreal i Bank of China, a jeśli chodzi o korporacje, to wśród pionierów jest BP Petrochemicals. Pierwsze BPO w Europie na jego rzecz jako eksportera zostało zrealizowane w maju 2014 r. z udziałem BNP Paribas oraz tureckiego Isbank. Opublikowanie przez ICC URBPO w 2013 r., a w ślad za tym przewodnika jak je stosować (Hennah 2013), zwiększyło zainteresowanie BPO. Według stanu na 17 września 2014 r. (SWIFT 2014) 58 banków podjęło działania w celu wdrożenia BPO do swojej oferty (nie ma wśród nich banku z Polski), a aktywnie zastosowało BPO 13 z nich, głównie z krajów azjatyckich (ANZ, Bangkok Bank, BNP Paribas, Bank of China, BTMU – Bank of Tokyo Mitsubishi UFJ, CIMB, Huan Nan Bank, China Citic Bank, KEB – Korea Exchange Bank, SCB – Siam Commercial Bank, Standard Chartered Bank, Isbank, Maybank). Natomiast z BPO skorzystało 35 korporacji.

Wykorzystaniu BPO może sprzyjać zwiększająca się liczba transakcji rozliczonych z wykorzystaniem platformy SWIFT TSU, choć jej wielkość bezwzględna jest na niskim poziomie. Wielu bankom ta platforma jest już bowiem znana z rozliczeń innych form płatności niż BPO. Ma do niej dostęp 169 banków z 48 krajów (nie ma wśród nich banków z Polski). W tab. 2 przedstawiono liczbę rozliczonych transakcji i przesłanych komunikatów za pomocą platformy SWIFT TSU w latach 2013–2014. O ile w 2013 r. rozliczono 3717 transakcji, to w pierwszym kwartale 2014 r. liczba ta wynosiła 1818.

Tabela 2

Liczba rozliczonych transakcji i przesłanych komunikatów w SWIFT TSU w latach 2013–2014

Wyszczególnienie	2013	I kwartał 2014
Liczba rozliczonych transakcji	3717	1818
Liczba komunikatów TSTM	12 291	5969

Źródło: SWIFT 2014.

Na zakończenie należy jednak podkreślić, że BPO to ciągle mało znana forma płatności i ważnym zadaniem, głównie banków (choć wiele z nich też dopiero poznaje zasady funkcjonowania BPO) i dostawców platform rozliczeniowych jest zainteresowanie tym instrumentem podmiotów uczestniczących w obrocie międzynarodowym. Temu celowi ma służyć również ten artykuł.

BIBLIOGRAFIA

- BIS (2014), *Trade finance: development and issues*, Committee on the Global Financial System Paper, No. 50.
- Błajer A. (2009), *Documentary Credits in international trade transactions under new ICC Rules (UCP 600)*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Łódź.
- Dragun-Gertner M. (2005), *Aspekty prawne stosowania konosamentu elektronicznego w handlu międzynarodowym*, [w:] L. Ogiegło, W. Popiołek, M. Szpunar (red.), *Rozprawy prawnicze*, Zakamycze, Kraków.
- ICC (2006), *ICC Uniform Customs and Practice for Documentary Credits, Revision 2007. Supplement to UCP 600 for Electronic Presentation – Version 1.1.*, ICC Pub. No. 600, Paris.
- ICC (2013a), *ICC Model International Sales Contract*, ICC Pub. No. 738, Paris.
- ICC (2013b), *International Standard Banking Practice for the examination of documents under UCP 600*, ICC Pub. No. 745, Paris
- ICC (2013c), *Uniform Rules for Bank Payment Obligations*, ICC Pub. No. 750, Paris.
- ICC (2014), *Rethinking Trade and Finance. ICC Global Trade and Finance Survey*, ICC Pub. No. 867, Paris.
- Hennah D. J. (2013), *The ICC Guide to the Uniform Rules for Bank Payment Obligations*, ICC Pub. No. 751, Paris.
- Marciniak-Neider D. (2004), *Rozliczenia w handlu zagranicznym*, PWE, Warszawa.
- Marciniak-Neider D. (2011), *Nieuwarunkowane formy zapłaty w handlu zagranicznym oraz Charakterystyka akredytywy dokumentowej*, [w:] D. Marciniak-Neider (red.), *Rozliczenia międzynarodowe*, PWE, Warszawa.
- Marciniak-Neider D. (2013), *Nowe regulacje Międzynarodowej Izby Handlowej dotyczące akredytywy dokumentowej (1)*, „Biuletyn Polskiej Izby Spedycji i Logistyki”, nr 11/12, s. 5–6.
- Marciniak-Neider D. (2014), *Nowe regulacje Międzynarodowej Izby Handlowej dotyczące akredytywy dokumentowej (2)*, „Biuletyn Polskiej Izby Spedycji i Logistyki”, nr 1–2, s. 7–8.
- SWIFT (2013), *Trade Service Utility (TSU) Bank Payment Obligation (BPO)*, www.swift.com (dostęp: 25.09.2014).
- SWIFT (2014), *Market adoption of BPO. Facilitating multi-banking in supply chain finance to mitigate payment risks and enable financing opportunities*, www.tradefinance (dostęp: 15.09.2014).
- Szcutnik A. (2013), *Możliwości rozliczania i zabezpieczania ryzyka w kontraktach handlowych*, Raiffesen Bank Polska SA, www.china-expo (dostęp: 20.09.2014).
- Zabarte R. (2014), *Break down the BPO barriers*, TFR – Trade and Forfaiting Review, www.tfreview (dostęp: 5.09.2014).
- Żużewicz-Wiewiórowska I., Wiewiórowski W. R. (2014), *Proces przetwarzania danych z dokumentów elektronicznych w systemach teleinformatycznych e-maritime*, „Prawo Morskie”, nr XXX, s. 27–52.

Danuta Marciniak-Neider

NEW FORM OF INTERNATIONAL SETTLEMENTS – BANK PAYMENT OBLIGATION

Abstract. Open account and letter of credit are the most often used forms of payment in international trade. The first one is simple and cost efficient, but without payment assurance for the seller, the second one is secured, but is also perceived as costly, complicated and using outdated processes, based on presentation and examination of paper documents.

This paper presents the new form of international settlements – Bank Payment Obligation, BPO, which combine advantages of both aboved mentioned payment forms – security, speed and convenience, and foster dematerialisation of commercial documents.

The purpose of this paper is to present BPO – definition, realization of payment and conditions of introduction. The main feature of BPO is irrevocable undertaking of buyer's bank (obligor bank) given to seller's bank (recipient bank) to pay a specified amount following submission of required electronic data, which are automatically matching via transaction matching application.

The paper presents also the analysis of the ICC Uniform Rules for Bank Payment Obligations – URBPO, published by International Chamber of Commerce in 2013.

Keywords: bank payment obligations, ICC Uniform Rules for Bank Payment Obligations, letter of credit, open account, dematerialisation of commercial documents.